

Технологія і організація виробництва

УДК 658:65.011.3

М.Є. Нестеренко, аспірантка КНУБА

КЛАСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВ У РИНКОВИХ УМОВАХ

АНОТАЦІЯ. В статті розглядається сутність і класифікація фінансових ризиків підприємств у ринкових умовах.

Ключові слова: ризик, підприємство, фінанси, управління, ризикотвірні, фактори, класифікація, ймовірність, ринок.

ANNOTATION. In the article the nature and classification of financial risk enterprises in market conditions.

Keywords: risk, venture finance, management, ryzykotvirni factors, classification, probability market.

Актуальність роботи. При плануванні та впровадженні управлінських рішень фактори ризику суттєво впливають на діяльність підприємств, а тому дослідження теоретичних і практичних аспектів ризику в сучасних ринкових умовах набуває все більшої актуальності. Відомо, що теорія ризику найбільше розроблена у банківській сфері, але існуючі теоретичні і практичні розробки в діяльності будівельних організацій ще не знайшли широкого використання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Оцінка та аналіз ризику досить широко представлені в роботах таких вітчизняних та закордонних учених як Ж. Перар, М. Штейнер, І.А. Бланк, І.Т. Балабанов, В.В. Вітлінський, В.В. Ковалев, Л.А. Корнієнко, І.Б. Літовченко, О. Л. Устенко, А.В. Шегда та ін. Незважаючи на достатньо велику кількість теоретичних та методичних публікацій щодо класифікації та оцінки фінансових ризиків залишаються недостатньо вирішеними питання системного підходу до визначення ризиків у будівельній сфері.

Мета дослідження. Провести аналіз сутності та факторів, що впливають на зовнішні та внутрішні ризики підприємств.

Виклад основного матеріалу. В умовах розвитку ринкових відносин проблема існування ризику у фінансово-господарській діяльності підприємств здобуває самостійного теоретичного і прикладного значення у зв'язку з тим, що ризик являється характерною рисою ринкової економіки і вимагає проведення поглибленого аналізу впливу на діюче підприємство ризикотвірних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Поняттю ризик у зв'язку з багатоаспектністю і складністю його прояву не можливо дати чітку однозначну характеристику.

Багатогранність поняття ризику обумовлена багатьма ризикотвірними факторами, які характеризують як особливості конкретного виду діяльності, так і специфічні риси невизначеності, в умовах якої це діяльність здійснюється. Ризик можна розглядати як одну з основних системних характеристик, властивих усім видам цілеспрямованої діяльності, яка може виявлятися як невизначеність у реалізації цілей діяльності, умови досягнення яких недостатньо зрозумілі або невідомі функціональними суб'єктами.

Оскільки ймовірність несприятливого результату існує завжди, виникає питання про можливість застосування механізмів зниження або запобігання ризику. Вирішенням цього питання являється всебічна оцінка ризику, яка дозволяє порівнювати застосування того або іншого методу захисту від ризику, а також дає можливість оцінити комплексне використання методів і вибрати найбільш діючі. Ризик не являється випадковим

результатом діяльності, а є об'єктивною реальністю, він вимагає постійного удосконалення умов функціонування в економічно нестабільному середовищі. Виникаючі ризики різноманітні, і можуть бути розділені на безліч категорій. Усі ризикотвірні фактори будівельного підприємства умовно можна поділити на макроекономічні та мікроекономічні (рис.1).

Підприємство при здійсненні своєї діяльності ставить конкретні цілі- отримати прибутки внаслідок здійснення витрат, отже, воно планує свою діяльність. Вибираючи ту чи іншу стратегію розвитку, підприємство може втратити свої гроші або отримати прибуток менший, чим заплановано. Це пов'язано з невизначеністю ситуації, у якій знаходяться підприємство. Ризик можна охарактеризувати як ймовірність недоодержання планових доходів в умовах невизначеності, що супроводжує діяльність будь-якого підприємства.

Рисунок1. Класифікація ризикотвірних фактів підприємств.

Під класифікацією ризиків слід розуміти їх поділ на окремі групи за певними ознаками для досягнення певних цілей.

Науково обгрунтована класифікація ризиків дозволяє чітко визначити місце кожного ризику в їхній загальній системі. Вона створює можливості для ефективного застосування відповідних методів і прийомів керування ризиком.

Кожному ризику відповідає свій прийом керування ризиком. Класифікаційна система ризиків містить у собі категорії, групи, види, підвиди і різновиди ризиків.

Різноманіття і складність економічних відносин між суб'єктами господарювання в умовах ринку визначають можливість виникнення різних видів ризику, який може бути зовнішнім і внутрішнім. При аналізі впливу різних ризиків на діяльність підприємства необхідно основну увагу приділяти факторові фінансового ризику, який вимагає проведення безпосереднього аналізу і внесення необхідних змін у систему управління підприємством. Класифікація основних зовнішніх фінансових ризиків підприємств приведена на рис.2.

Ціновий ризик - виникає при відхиленні майбутньої ціни від її очікуваного значення, причому відхилення може бути як у гіршу, так і в кращу сторону. У наведеній класифікації ризик розглядається з різних сторін діяльності підприємств. Цінові ризики залежать від

нестабільності цін: чим більше нестабільність цін, тим більше ціновий ризик впливатиме на суб'єкти ринку.

Кредитний ризик – виникає при частковому або повному невиконанні дебітором або контрагентом своїх зобов'язань. Даний вид ризику впливає на діяльність банківських організацій, в силу специфіки їхнього основного виду діяльності, як кредитних організацій. Кредитний ризик комерційного банку можна охарактеризувати як максимально очікуваний збиток, що може відбутися з певною ймовірністю протягом заданого періоду часу в результаті зменшення вартості кредитного портфеля, у зв'язку з частковою або повною неплатоспроможністю позичальників на момент погашення кредиту. Носіями кредитного ризику виступають не тільки кредити, але і корпоративні цінні папери та інші фінансові інструменти, дебітор по яких може виявитись неплатоспроможним.

Відсотковий ризик – ризик втрати частини доходів і капіталу та обумовлений несприятливою зміною відсоткових ставок на ринках. При оцінці відсоткового ризику, його необхідно розглядати і з економічної точки зору, і з погляду бухгалтерського обліку. В першому випадку визначається його вплив на ринкову вартість портфеля цінних паперів, а з погляду бухгалтерського обліку – його вплив на прибуток. На відміну від цінового ризику, який впливає на портфелі цінних паперів, які переоцінюються за поточними цінами, відсотковий ризик впливає на вартість портфелів з фіксованим доходом.

Валютний ризик – ризик втрати частини доходів або капіталу зі зміною валютного курсу національної валюти до курсу валюти іншої країни. Зміна валютних курсів може відбуватися в силу ряду макроекономічних процесів: інвестиційні потоки, економічне становище країн, фінансова політика країн. Курс валюти може відхилитися в різні сторони від очікуваного значення, і відповідно, валютний ризик може характеризуватися непередбаченими як збитками, так і прибутками.

Валютний ризик проявляється в зовнішньоекономічній інвестиційній і господарській діяльності підприємств і може призвести до затримки платежів, невиконання зобов'язань, часткового або повного збитку через недостатню конвертованість.

Операційний ризик – проблема витрат організацій, які пов'язані з некомпетентною діяльністю персоналу при обслуговуванні клієнтів за допомогою електронних засобів. Операційний ризик може проявлятися на трьох етапах: укладання угоди, одержання і узгодження інформації, контроль коштів та активів під час проведення розрахунків.

Такий підхід дозволяє правильно ідентифікувати ризики, виявляти причини і джерела їхнього виникнення.

Ризик ліквідності – ризик того, що організація не зможе без втрат у певний період часу погасити свої зобов'язання поточними активами. Ризики ліквідності з'являються в процесі господарської діяльності організації. На ліквідність впливають такі фактори:

- збільшення кількості виданих позик, купівля казначейських зобов'язань, будівництво нової філії, представництва;
- зменшення зобов'язань: вилученням депозитів із банку, виплатою дивідендів;
- оплата операційних виплат: оплата за комунальні послуги, виплати по заробітній платі.

Найбільш часто ризику ліквідності піддаються всі фінансові інститути: страхові й інвестиційні компанії, комерційні банки і пенсійні фонди. Для них головним виміром ліквідності, являється ринкова різниця між ціною покупки і продажу.

Такий підхід дозволяє правильно ідентифікувати ризики, виявляти причини і джерела їхнього виникнення.

Податковий ризик пов'язаний з можливими змінами податкової політики (поява нових податків, ліквідація чи скорочення податкових пільг тощо), а також зміною величини податкових ставок. Слід зазначити, що рівень ризику збільшують не тільки високі ставки податків, а й нестабільність податкового законодавства, коли існує висока імовірність того, що ставки податків можуть бути змінені, як правило, у бік збільшення. виправлення і

доповнення, які постійно вносяться, є джерелом ризику, позбавляють підприємців впевненості в надійності своєї діяльності.

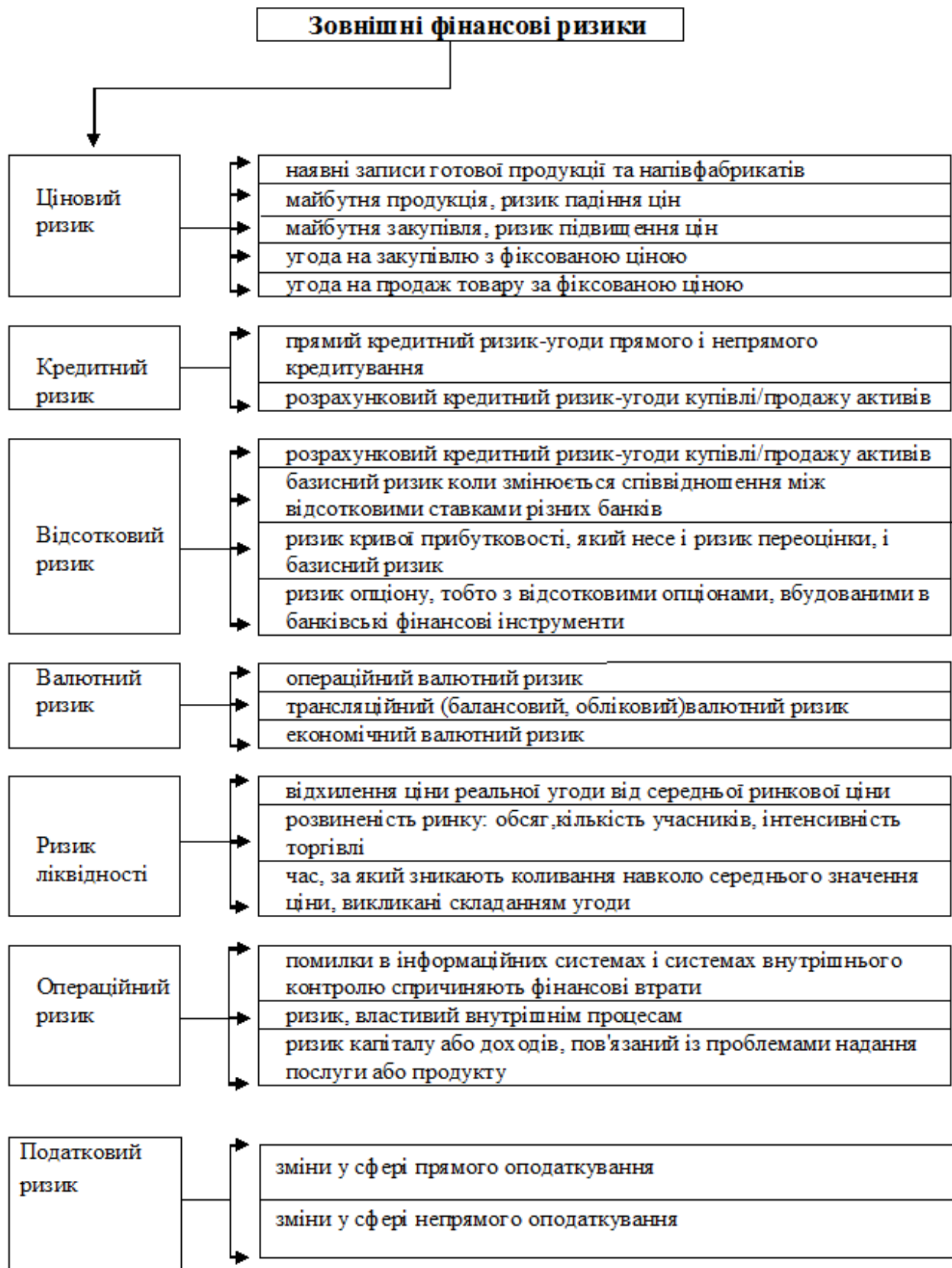

Рисунок 2. Класифікація зовнішніх фінансових ризиків підприємств.

Внутрішні ризики залежать від здатності підприємця організувати виробництво і збут продукції (до них належать ризики, обумовлені діяльністю самого підприємства).

Внутрішні ризики впливають на підприємницьку діяльність. Вони значною мірою визначаються помилковими рішеннями, прийнятими керівниками унаслідок їхньої некомпетентності. Крім того, на їх рівень впливає ділова активність керівництва підприємства, вибір оптимальної маркетингової стратегії, політики і тактики, реклами та інші фактори: виробничий потенціал, технічне оснащення, якість і надійність продукції, рівень спеціалізації, рівень продуктивності праці, техніки безпеки і т.д.

До внутрішніх ризиків належать:

- виробничі (ризики зниження продуктивності праці, втрати робочого часу, перевитрати або відсутності необхідних матеріалів);
- технічні (ризики при впровадженні нових технологій або інноваційні ризики, ризики втрат у результаті збоїв і виходу з ладу устаткування);
- комерційні (ризики, пов'язані з реалізацією товару на ринку, транспортні ризики, ризики, пов'язані з прийманням товару покупцем, ризик, пов'язаний із платоспроможністю покупця);
- інвестиційні (ризик втраченої вигоди, процентний ризик, кредитний ризик, біржові ризики, селективні ризики, ризик банкрутства).

Висновки.

Приведена класифікація дозволяє виділити і дати характеристику найбільш загальним групам фінансових ризиків, які існують і впливають на діяльність підприємств і організацій. Фінансові ризики в силу своїх особливостей вимагають проведення поглибленого аналізу окремо для кожного підприємства з урахуванням особливостей його господарської діяльності. Класифікація ризиків дає можливість отримати логічні напрямки щодо розробки кількісних методів оцінки ступеня ризику, раціональної системи методів та інструментів його зниження.

Література

1. Бородіна О.С. Методичні підходи до визначення сутності економічних ризиків та шляхів уникнення / О.С.Бородіна // Фондовый рынок. – 2010. – № 41. – с. 28-32.
2. Брегін Н.А. Механізм оцінки й управління фінансовими ризиками підприємств / Н.А. Брегін, І.Г. Брітченко. – Донецьк: Дон ДУЕТ ім. м. Туган- Барановського, 2004.- 172с.
3. Вітлінський В.В. Аналіз, моделювання та управління економічними ризиками: Навч. – методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / В.В. Вітлінський, П.І. Верченко. –К.: КНЕУ, 200. – 292с.
4. Гранатуров В.М. Аналіз підприємницьких ризиків проблеми визначення, класифікації та кількісної оцінки / В.М. Гранатуров, І.В. Литовченко, С.К. Харічков. – О.:2003. – 164с.
5. Івченко І.Ю. Економічні ризики: Навчальний посібник / І.Ю. Івченко. –К.: “Центр навчальної літератури”, 2004. – 304с.
6. Кинеев Ю.Ю. Оценка рисков финансово-хозяйственной деятельности на этапе принятия управленческого решения / Ю.Ю. Кинеев // Маркетинг в России и за рубежом. – 2000. - №5 – с.11-13.
7. Клебанов Т.С. Теория экономических рисков / Т.С. Клебанов, Е.В. Раевна // -Харьков: ИД “ИНЖЭК”, 2003. -152с.
8. Украинская О.А. Сущность и классификация финансовых рисков предприятия / О.А. Украинская // Финансы, учет, банки: Сб. научн.тр. / Под общ. Ред.. П.В. Егорова. – Донецк : Дон НУ, Каштан. – Вып. 13. – 2007, с.170-183.
9. Шегда А.В. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління: навч. Посіб. / А.В. Шегда, М.В. Голованенко; за ред. А.В. Шегди. – К.: Знання, 2008. -271с.